

Matyáš

- vládl v letech 1611–1619, bratr Rudolfa II., od roku 1608 uherský král, od roku 1611 český král, od roku 1612 císař, sídlo přenesl zpět do Vídně; spory v habsburské monarchii mezi katolíky a nekatolíky stále častější (a to i mimo české země – například ve Svaté říši římské proti sobě radikální část evangelíků v Protestantské unii a proti nim Katolická liga); podpora katolicismu v českých zemích, kancléřem katolický šlechtic Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic, porušování Rudolfova majestátu, Matyáš neměl potomka, prosadil na český trůn již roku 1617 Ferdinanda Štýrského (Ferdinand II.)

Předbělohorská kultura českých zemí

- nárůst počtu nižších škol (převážně nekatolických), vysokoškolská studia buď na utrakvistické pražské univerzitě (funkční po husitských válkách pouze artistická fakulta), nebo u jezuitského řádu v pražském Klementinu, jezuité v rámci své rekatolizační strategie ochotně přijímali i studenty z nekatolických rodin, jezuitská katolická univerzita zvala kvalitní učitele až ze Španělska, jezuité roku 1573 založili univerzitu v Olomouci

Rozšiřující informace

Jiří Melantrich (Rožďalovský) z Aventina (asi 1511–1580), významný český renesanční tiskař a nakladatel. Původně Jiří Černý Rožďalovický. Základem jeho ediční činnosti se stala bible, kterou vydal zřejmě čtyřikrát či pětkrát (tzv. Bible Melantrichova, zvaná též Melantriška).

Daniel Adam z Veleslavína (1546–1599), český nakladatel, spisovatel, bohemista, lexikograf, historik, filozof, překladatel, organizátor literární činnosti, humanista a vysokoškolský pedagog. Oženil se s dcerou knihtiskaře Melantricha a zdědil po něm tiskárnu. Zasloužil se o vydání 80 českých děl s výtečnou typografickou úpravou. Byl prvním vydavatelem notových tisků.

- výtvarné umění** – nástup renesance (italští umělci – tzv. Vlaši), renesanční přestavba Pražského hradu, v sousedství hradu vznikl renesanční Letohrádek královny Anny (nepřesně označovaný jako Belveder), renesanční letohrádek Hvězda v blízkosti Bílé hory (Praha), stavba četných paláců, zámků (Litomyšl, Nelahozeves, Telč, Náměšť nad Oslavou, Opočno aj.), renesanční městská architektura (Litomyšl, Pardubice, Slavonice, Český Krumlov, Telč, Nové Město nad Metují aj.)
- manýrismus** na pražském dvoře Rudolfa II., malíři Hans von Aachen, Giuseppe Arcimboldo, Bartolomeus Spranger a sochař Adrian de Vries

Otázky a úkoly

- Zamyslete se nad tím, co pro české země a Prahu zejména znamenal fakt, že Rudolf II. měl v hlavním městě českého státu svou císařskou rezidenci.
- Porovnejte podstatu české konfese a Rudolfova majestátu.
- Vysvětlete, proč před polovinou 16. stol. došlo v českých zemích k prvnímu protihabsburskému povstání.
- Interpretujte smysl volební kapitulace Ferdinanda I. a srovnajte obsah dokumentu s reálným jednáním tohoto panovníka.
- Objasněte, co významného pro národní kulturu vykonal Daniel Adam z Veleslavína.

VÝVOJ NOVOVĚKÉ SPOLEČNOSTI DO KONCE 18. STOL.

Třicetiletá válka**Příčiny války a charakteristika konfliktu**

- náboženská motivace konfliktu spojena s útočnými/obranými zájmy panovníků (náboženská logika války i porušována – např. převážně katolická Francie bojuje po boku protestantských Švédů proti katolickým Habsburkům)
- velký (takřka celoevropský) konflikt, základním předpokladem bylo úsilí Habsburků o posílení moci (včetně katolicismu) ve střední Evropě poté, co v západní Evropě narazili Habsburkové na odpor, protestanti ve Svaté říši římské nejdutnější, Habsburkové měli reálnou šanci na vítězství v tomto prostoru

Možná periodizace dějin třicetileté války:

- válka česká (1618–1620)
- válka falcká (1621–1623)
- válka dánská (1625–1629)
- válka švédská (1630–1635)
- válka švédsko-francouzská (1635–1648)

Navazující patráni:

FUKALA, Radek. *Sen o odplatě: dramata třicetileté války. 2., dopl. vyd. Praha: Epoque, 2016.*
Polozapomenuté války, sv. 5. ISBN 978-80-7557-013-0.

České stavovské povstání (válka česká)

- roku 1617 zvolen českými stavy jako český král **Ferdinand II.** (moravské, slezské a uherské stavy Ferdinanda přijaly roku 1618); Ferdinand II. porušoval práva nekatolíků, neřídil se Rudolfovým majestátem, vyhocené případy – např. uzavřen evangelický kostel v Broumově a kostel v Hrobech dokonce zbořen × odpor nekatolických stavů ⇒ na jaro 1618 do Prahy sežván sjezd nekatolických stavů
- 23. května 1618 delegace nekatolických stavů v čele s Jindřichem Matyášem Thurnem na Pražský hrad za panovníkovými místodržícími Vilémem Slavatou z Chlumu a Jaroslavem Bořitou z Martinic, improvizovaný proces, vyhození obou místodržících i písaře Filipa Fabricia z oken královské kanceláře (**třetí pražská defenestrace**, první roku 1419, druhá při nepokojích v Praze roku 1483) = začátek povstání českých nekatolických stavů proti Habsburkům a zároveň též začátek třicetileté války
- stavové zvolili **vládu třiceti direktorů** (třetina pro vyšší šlechtu, třetina pro nižší šlechtu, třetina pro zástupce královských měst), k povstání se přidaly obě Lužice, Slezsko a nakonec i Morava; roku 1619 zemřel císař Matyáš a nekatolické stavy sesadily Ferdinanda II. z trůnu, místo něj zvolen německý kníže, kalvinista, vůdce Protestantské unie ve Svaté říši římské Fridrich Falcký („zimní král“)